

NÕNDA KÕNELES KIVISILDNIK

(:)kivisildnik. See õige luuleõpik. Saarde-Pärnu: Ji, 2015. 326 lk.

Kivisildniku kohta on juba peaaegu kõik oluline öeldud. Kivisildnik pole paljalt normi purustaja, vaid on normiülene.¹ Kivisildnik on valdavalt paroodiline ja irooniline, metaironiline.² Kivisildniku luule on tungiluule ja suguluses Vana Testamendi prohvetite kuulutustega.³ Hoolimata ropendamisest on Kivisildnik askeetlik moralist.⁴ Kivisildniku luule on oma põhiolemuselt isamaalik.⁵ Kivisildnik on tekstimasin, mis töötab raugematu hooga, režiimi oluliselt muutmata (sellega nõustub enamik viidatud kriitikuist). Kõik see käib Kivisildniku luule kohta. Aga juba ammu on ennustatud Kivisildniku ekspansiooni teistesse valdkondadesse, näiteks kirjandusteooriasse.⁶ Nüüd ongi ta välja tulnud oma normatiivse poeetikaga.

Raamat kujutab endast konglomeraati, mille koostisosadeks on deklaratsioonid, jutlused, luuletused, päevakäsud, epistlid, pihtimused, arutlused, absurdistlikud vahelugemised, mõnitused, eneseülistused, eneseülistused. Püüd-kem sellest pahmast välja sõeluda ratsionaalsed ivad.

Luules hindab Kivisildnik kõige kõrgemalt visuaalsust, kusjuures ta ei pea

silmas luuletuse graafilist esitust, vaid seda, mille tekst lugeja vaimusilmas esile manab: „Luuletus peab näitama pilti” (lk 40); „Luuletamine on kõiksuse tõlkimine pildikeelde” (lk 252). Seevastu kõlaline instrumentatsioon on tema meelest lausa paheline: „Kõlaämber – riim, sõnamäng, heliefektid, lämisemine.... Täpsustan, kõlakeskne luule on debiilne enesepettus” (lk 46); „Ma vihkan kõlalkultust....” (lk 56). Siin astub ta vastu valitsevale seisukohale, et luule on olemuselt auditivne, orienteeritud suulisele esitusele ja taotleb musikaalsust, teksti kõlalise potentsiaali aktualiseerumist.⁷ Erilist jälestust äratav Kivisildnikus riim: „Eesti luulesse tuli lõppriim koos Saksa okupatsiooni ja biidermeierlike kollaborantidega, vaata Koidula jms. Midagi võikamat on poeesias üldse raske ette kujutada, orjameel[s]us ühendatud nõdrameelsusega” (lk 52). Oma riimivaenule toob Kivisildnik ka ratsionaalsema põhjenduse: „Lõppriim on eesti keeles luulepidur, kotijooksjad ei jõua staadionil kaugele....” (lk 52). Riimi viljakad võimalused on juba ära kulutatud, jäänud on ainult rutiin (lk 306). Siiski teeb ta teatavaid mööndusi, suhtudes armulikult Ott Arderi ja Ilmar Trulli laste- ning Contra ja Priidu Beieri lorilauludesse. Huvitav, kuidas ta suhtub räpparitesse, kes peaksid olema ta hingesugulased?

Ka süntaks on luuletamisel risuks jalus: „Lauseehitus on üks eriti vastik konstruktsiooniline vandenõu ja sõnavara tuleb tundejõul ületada....” (lk 211); „See, mida sageli luuleks peetakse, on keeleterror, mitte luule. Kuriteod, mida keel on luuletajate kallal ja luuletajate nimel sooritanud, on uskumatult või-

¹ A. Pilv, Kivisildniku „Liivlased” kirjandusdiskursuse sündmusena. – Sündmus. Koht. Toim A. Pilv, K. Tüür. (Collegium litterarum 15.) Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, 2002, lk 61.

² P. Noorhani, Kanooniline Kivisildnik. – Keel ja Kirjandus 1998, nr 4, lk 239.

³ H. Krull, Iseenda värske õhu käes. Kivisildniku masinad ja kristallid. – H. Krull, Millimallikas. Kirjutised 1996–2000. Tallinn: Vagabund, 2000, lk 127.

⁴ M. Väljataga, (:)kivisildniku kakangeelium. – Looming 2015, nr 3, lk 436.

⁵ L. Luks, Isamaavajadus 25 aastat hiljem. – Keel ja Kirjandus 2015, nr 2, lk 81–99.

⁶ P. Noorhani, Kanooniline Kivisildnik, lk 239.

⁷ Vt M. Väljataga, Mis on luule? – Keel ja Kirjandus 2013, nr 4, lk 258–259; T. Liiv, Kolm repliiki. – T. Liiv, Tekst teeb oma töö. Arvustusi, esseid ja artikleid 1976–2009. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2011, lk 70.

kad....” (lk 89). Mis siis üldse luuletaja käsutusse jääb? Kujund ja kompositsioon. „Kujundita pole luuletust” (lk 125).

Paraku jääb kujundi ja kompositsiooni käsitus üldsõnaliseks. Kohe alguses teatab Kivisildnik: „Kujundiloomele selles raamatus ei keskenduta” (lk 24). Võib leida vaid mõningaid instruksioone, kuidas kujundit kasutada: „Kujund ei ole luuletuse algus, kujund on luuletuse lõpp. [---] Valmista luuletusele fikseeritud algus, arenda teema välja, loo rutiini ja murra see rutiin kujundiga” (lk 115). Mõõdamines on nimetatud võrdlust ja metafoori (lk 252), mida peetakse kasutuskõlblikuks. Seevastu oksüümoron on „mittemidagiütlev” (lk 136). Samas aga hüppab Kivisildnik teisele liigitusalusele, öeldes, et „kujundi tüüpe on muidugi arvukalt, aga põhiline on visuaalne kujund, kirjakoht, mida on võimalik ette kujutada” (lk 303). Siin on ilmselt määrav kujundi intensiivsus.

Selgema pildi Kivisildniku nõuetest luulele saab siis, kui ta asub jagama õpetusi algajatele ja lahkama nende värsse. Värsid on nigelad ja kriitika õiglane. „Vittu, siin pole kujundi haisugi! Jälkrõvedus! Junn!” (lk 124). Enamasti on toon rahulikum ja lähenemine pedagoogilisem. Kohati on ta ise teksti toimetanud ja ühel juhul on tuunitud variant (lk 179) tõesti algtekstist etem (ja Kivisildniku nägu).

Sama halastamatu kui algajaid rappides on Kivisildnik paljude tunnustatud luuletajate suhtes. Lehekülgedel 307–310 heidab ta suurema osa eesti luulest üle parda: Henrik Visnapuu on debiilselt lämisev, Gustav Suits jälk jne. Aga on ka kohustusliku kirjanduse loend (lk 21–22), mida võib üldiselt aktsepteerida. Samas on sinna sattunud mitu kahtlase väärtusega autorit. Mida on õppida Ivar Grünthalilt, Juhan Sütistelt või Marko Mägil?

Kivisildnik võtab sõna kogu vääriluule nimel. Tegelikult aga ei õpeta ta

midagi muud kui kirjutama tekste oma enda malli järgi. Selles osas on parem manuaal tema kahe aasta eest ilmunud „(:)õpetaja ütles”, alapealkirja kohaselt samuti „Luuleõpik”. Seal esitab ta paari oma luuletuse ja seletuse või algoritmi, mille järgi luuletus on konstrueeritud. Suvaline näide:

(:)läbi häda ja viletsuse surma valvsa pilgu all

*elada ühepäevaliblikana
elada madisepäevaliblikana*

*elada elada elada elada elada
elada elada hammustada purra
haugata purra närida purra*

*elada madisepäevaliblikana
ja mihkklipäevaliblikaid purra*

1. Lugejal ei tohi tekkida küsimusi
2. Poet peab olema konkreetne
3. Ära jahu ühepäevaliblikast
4. Vali üks konkreetne päev
5. Meenub madisepäev
6. Seega madisepäevaliblikas
7. Kohe on kõik selge
8. Aga sellest on vähe
9. Ikkagi on meil vaja ussiauku
10. Madisepäev + mihkklipäev
11. Põhivarustuses kordused ja sünonüümid
*ei ole töökindlamat poeesiat*⁸

On avaldatud arvamust, et Kivisildnikku ei saa jäljendada. Saab küll, ja väga edukalt. Nüüd, kus Kivisildnik on paljastanud oma luule mehhanismid, kirjeldanud tekstikonveieri tööprintsipe, võiks talle sigineda ridamisi epigoone. Aga hoidku taevast selle eest! Kivisildniku enda luulelade on juba ilmatu paks ja konveierilt tuleb sinna kogu aeg juurde. Pealegi on ta ähvardanud, et suurem osa tema loomingust on veel avaldamata (vt lk 274).

⁸ (:)kivisildnik, Õpetaja ütles. Saarde–Pärnu: Ji, 2013, lk 70–71.

Tulles tagasi põhilise vaatlusobjekti, „Selle õige luuleõpiku” juurde, peab kahtsusega nentima, et see pole liha ega kala. Seda ei saa lugeda läbinisti paroodia võtmes, nagu me oleme harjunud lugema Kivisildniku tekste, sest valdavas osas üritab ta tõsimeeli luua reeglilikku ja postuleerida oma normatiivset poeetikat. Kui vaadelda raamatut selle pilguga – terve mõistuse seisukohalt, mida Kivisildnik alatasa rõhutab –, siis torkavad silma mitmed vasturääkivused. Kivisildniku trump on olnud lakoonilisus. Siin aga on lõputult kordusi ja ümberütlemisi. Tüütu. Pealegi tühistab ta ise oma ettevõtte: „ma olen skeptiline igasuguse luule seletamise ja koolitamise suhtes [---] ka kõige pädevamast ja kõige parema luuletaja kirjutatud käsiraamatust ei ole vähimatki kasu” (lk 297). Programmilised deklaratsioonid vahelduvad absurdistlike või paroodiliste pöördumistega, mõnituste ja eneseülistustega. Võib-olla peavad nad välja vabandama konstruktiivse poole kõhnust ja andma arvustajale ninanipisu: oled loll, kui kõike öeldut tõe pähe võtad. Kivisildniku praalimine ja geeniuse-mäng, mis oli alguses igati lustlik, on hakanud pikapeale tüütama nagu

igasugune pidev eneseupitamine. Pole enam naljakas. Maad võtab kahtlus, et ta on kaotanud kriitilise distantsi ja ühtlasi mängu üle kontrolli ning on rolliga samastunud. Ka vänge sõnavara, millega ta esialgu nii mõnelgi nõrganärvilisel hinge kinni löi, on minetanud oma väe, sest paljud noorautorid on selle üle võtnud ja devalveerinud.

Mõne aja eest selgus, et Kivisildnik, kes on vandunud igavest truudust ja jäägitut pühendumist luulele, pole oma vandest kinni pidanud. Kui tema luuletamise motiivid pole eriti õilsad („Allakirjutanu jaoks on luule põlguse ja üleoleku väljendamise instrument”, lk 31; „Luulest aga ei saa keegi aru ja sa võid laamendada nagu tahad”, lk 30), siis veelgi kahtlasemad on ajendid, mis on viinud ta poliitikasse. Märkamatu on temast saanud Iseseisvuspartei esimees. Vittu! Kui Iseseisvuspartei oleks kuningriiklaste mantlipärija, siis oleks see veel kuidagi mõistetav. Aga seda ta vist pole. Hiljuti on nähtud Kivisildniku tribüünil agiteerimas sõjapögenike vastu. Vaevalt oli see paroodiline performatiivne akt.

JOEL SANG